

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hytejärjestämistehtävän valvonta).

Ehdotettu muutos sääntelyn saattamiseksi vastaamaan lakisääteisen sosiaali- ja terveydenhuoltoon kytkeytyvän hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valvonnan osalta valvontalakia edeltänyttä oikeustilaa on tarpeellinen toteuttaa.

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

Talentia kannattaa ehdotettua vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmää voimassa olevaa määritelmää tarkoituksenmukaisempana ja laajempana. Uusi määritelmä kattaisi nykyiseen tapaan sosiaalihuollon ympärivuorokautisen palveluyksikön. Lisäksi vaativaa sosiaalihuoltoa tuottava palveluyksikkö voisi olla muu palveluyksikkö, jossa tuotetaan palveluja erityistä tukea tarvitseville henkilöille, jossa henkilökunnalta edellytetään laaja-alaista erityisosaamista tai jossa voidaan käyttää asiakkaan itsemääräämisoikeutta rajoittavia toimenpiteitä.

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

Talentia vastustaa valvontalain henkilöstöä koskevaan 9 §:n 1 momenttiin ehdotettua muutosta, jolla mahdollistettaisiin se, että asiakas- ja potilastyöhön osallistuvaan henkilöstöön voisi tarvittaessa sisältyä myös vuokratyönä tai alihankintana toiselta palveluntuottajalta hankittu sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö. Talentia edellyttää, että muutoksen sijaan säilytetään voimassa oleva muotoilu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö, jotta varmistetaan asiakas- ja potilastyössä tarvittava sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillinen osaaminen ja siten laadultaan hyvä ja turvallinen sosiaali- ja terveydenhuolto. Ehdotettu muutos ei ole perusteltavissa asiakkaiden ja potilaiden edun eikä työvoiman saatavuuden näkökulmista.

Asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmista Talentia pitää perusteltuina ehdotettuja 9 §:n 4 momenttia ja 24 §:n 1 momenttia henkilöstön riittävän kielitaidon vaatimuksista koko palvelussuhteen tai tehtävien hoitamisen ajan niissä tehtävissä, joissa kielitaitoa tarvitaan.

STM on aiemmin (21.5.2024) julkaissut suosituksen hoiva-avustajan tehtävänkuvasta, osaamisvaatimuksista ja niihin vastaavasta koulutuksesta iäkkäiden palveluissa (<https://stm.fi/documents/1271139/150123656/Hoiva-avustaja+suositus+fi.pdf/Of2b684d-fdf8-c6df-1e92-0e29b830d058/Hoiva-avustaja+suositus+fi.pdf?t=1716309823231>). Suosituksessa painotetaan hoiva-avustajan työn edellyttävän riittävää suomen tai ruotsin kielen suullista ja kirjallista taitoa. Epäkohdat esimerkiksi ympärivuorokautisessa palveluasumisessa osoittavat, että suosituksenkaltainen ohjaus ei ole riittävää. Siten kielitaitovaatimuksista on tarpeen säätää lailla.

STM on julkaissut tuoreen selvityksen mahdollisuuksista toteuttaa kansallinen yhtenäinen kielikoulutus eräissä sosiaali- ja terveydenhuollon ammateissa (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/aa04b74d-690f-47d3-b331-49b6a1b26f9a/content>). Selvitys ei kattanut ammatteja, joissa työskennellään sosiaalialan korkeakoulututkinnolla, mutta Talentia pitää välttämättömänä kielikoulutuksen organisoimista selvityksessä ehdotetuilla tavoin myös sosiaalityöntekijän, sosionomin, geronomin ja kuntoutuksen ohjaajan ammateissa toimittaessa. Esimerkiksi ammattioikeuden saavuttamisen jälkeisessä tilanteessa työnantajien tulee luoda kielistrategiat, joissa määritellään kielen oppimisen ohjaus ja tuki sekä sosiaali- että terveydenhuollon ammateissa. Selvityksessä ehdotetun mukaisesti tarvitaan myös työpaikalla tapahtuvaa kielikoulutusta sekä työnantajan vastuun lisäämistä työntekijöiden kielitaidon rahoittamisesta. Talentia kannattaa myös selvityksessä esitettyä ammatillisen kielitaidon arvioinnin yhdenmukaisia menetelmiä sekä sosiaali- ja terveystalouden kielitestiä.

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

Talentia kannattaa ehdotettuja muutoksia.

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omavalvontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

Talentia kannattaa sijoitushyvinvointialueelle ehdotettuja tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksia sijoitushyvinvointialueen hoitaessa lastensuojelulaissa säädettyjä valvontatehtäviä (24 § 3 mom.).

24 §:n 4 momentin ehdotukseen palvelunjärjestäjän oikeudesta saada ja käyttää salassapitosäynnösten estämättä omavalvonnan toteuttamiseksi välttämättömiä asiakastietoja Talentia suhtautuu osin varauksellisesti. Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että palvelunjärjestäjän oikeus saada ja käyttää asiakastietoa omavalvonnan toteuttamiseksi on nykysääntelyn perusteella epäselvää. Siksi valvontalain 24 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan palvelunjärjestäjällä olisi oikeus saada ja käyttää salassapitosäynnösten estämättä omavalvonnan toteuttamiseksi välttämättömiä asiakastietoja. Yksittäistä asiakasta koskevia tietoja voitaisiin käsitellä vain rajallisissa tilanteissa, jos valvontatoimenpide ei muutoin olisi mahdollinen. Talentia korostaa asiakastietojen käytön seurannan ja raportoinnin merkitystä osana palvelunjärjestäjän ohjaus- ja valvontavelvollisuutta.

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omavalvonnin raportointi)

Omavalvontaohjelmaan liittyvän raportointijakson (omavalvontaohjelman sekä sen toteutumisen seurantaohjelmien ja niiden pohjalta tehtävien havaintojen julkaiseminen) muuttaminen neljän kuukauden sijaan enintään kuuden kuukauden välein tehtäväksi on perusteltu joustavoittaminen (26 § 4 mom.).

Palveluntuottajan omavalvontasuunnitelman seurannasta johtuva suunnitelman päivitysvelvollisuuden muuttaminen niin ikään enintään kuudeksi kuukaudeksi nykyisen neljän kuukauden sijaan on niin ikään perusteltu joustavoittaminen (27 § 3 mom.). Esityksellä ei muutettaisi omavalvontaan liittyviä velvollisuuksia muilta osin ja palveluntuottajan tulisi muutoksesta huolimatta seurata omavalvontasuunnitelmassa kuvatun toiminnan toteutumista ja korjattava seurannassa havaitut puutteellisuudet.

Omavalvontaan sisältyvän valvontalain 29 §:n mukaisen henkilökunnan ilmoitusvelvollisuuden toteutumisen varmistamista ei esitysluonnoksessa tarkastella. Ilmoitusvelvollisuutta tarkasteltaessa on tärkeää ottaa huomioon, että siitä säädettiin tilanteessa, jossa sosiaalialalla oli työvoimapula. Tämänhetkinen tilanne, jossa hyvinvointialueilla on käynnissä toistuvat muutosneuvottelut ja sosiaalialan korkeakoulutettujen työttömyysaste on jatkuvassa kasvussa, on johtanut siihen, että ilmoitusvelvollisuuden käyttökynnys on korkealla kielteisten vastatoimien pelon vuoksi. Käytännössä työntekijöiden on mahdoton osoittaa, että esimerkiksi muutosneuvottelujen seurauksena tapahtuva irtisanominen tai varoituksen antaminen olisi ilmoitusvelvollisuuden käytön ja epäkohtien esille nostamisen seurausta. Pelkkä kielteisten vastatoimien käytön epääminen valvontalaissa ei siten takaa työntekijöille riittävää oikeusturvaa. Samanaikaisesti henkilöstön epävarmuutta lisää se, että heihin voi kohdistua esimerkiksi valvontaviranomaisten antamia seuraamuksia ilmoitusvelvollisuuden käyttämättä jättämisestä (ks. esim. EOAK/6255/2024). Siksi Talentia ehdottaa, että ilmoitusvelvollisuuden käyttöä ja sen esteitä selvitetään tutkimuksella ja että tutkitun tiedon pohjalta valvontalakia täsmennettäisiin tarvittavilta osin henkilöstön asemaa turvaamaan.

Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)

Talentia kannattaa ehdotettuja muutoksia palveluntuottajan velvollisuudesta ja henkilökohtaisen avun työnantajamallin mukaan toimivan henkilön oikeudesta tarkistaa työntekijöiden rikosrekisteriote iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden sosiaali- ja terveyspalveluissa myös vuokratyöntekijöiden osalta.

Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Viranomaisvalvonnin tiedonsaantioikeudet)

45 §:ään ehdotetut muutokset viranomaisvalvonnin tiedonsaantioikeuksien lisäämisestä ovat perusteltuja niin henkilöstöä vuokraavien yritysten kuin muiden lisättäväksi ehdotettujen viranomaisten ja toimijoiden osalta.

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen tehtävästä asiakas- ja potilasturvallisuuden asiantuntijaviranomaisena sekä tehtävän ohjauksesta ja rahoituksesta säättäminen osana valvontalakia on tarkoituksenmukaista. Keskus on vakiinnuttanut asemansa valtakunnallisena asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittäjänä, tiedon tuottajana, verkostojen rakentajana sekä kansallisen strategian vastuutahona. Talentia painottaa, että valtion talousarvioon otettavaan määrärahaan perustuvan rahoituksen tulee olla toiminnan tarpeisiin nähden riittävää ja ennakoitavaa, jotta keskuksen valtakunnallisten tehtävien laadukas ja pitkäjänteinen kehittäminen varmistetaan.

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

Sosiaalipalvelujen tuottamisen oikeutta koskevan 5 §:n 3 ja 4 momenttien väliaikaista voimassa oloa koskien poikkeamista Soteri-rekisteröinnin vaatimuksista ehdotetaan jatkettavaksi 31.12.2030 saakka nykyisestä 31.12.2026.

Ehdotus on asianmukainen, mutta rekisteröintimenettelyä uudessa Lupa- ja valvontavirastossa on tarpeen kehittää niin, ettei väliaikaisen sääntelyn jatkamiselle ole enää jatkossa tarvetta. Sama koskee julkisten palveluntuottajien rekisteröinnin siirtymäajan jatkamista 1.1.2032 asti nykyisestä 1.1.2028.

Muut kommenttinne esitysluonnoksesta

-

Manssila Jaana
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia